

В. А. Фрицюк¹

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ТВОРЧОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВНЗ

¹Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Розкрито одну з авторських організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку: формування мотивації професійного саморозвитку майбутніх педагогів у творчому освітньому середовищі педагогічного вищого навчального закладу. В статті визначено такі стимули професійного саморозвитку майбутніх педагогів: самопізнання (усвідомлення особистої значущості безперервного професійного саморозвитку); самовизначення (інтерес до майбутньої професійної діяльності; інтерес до професійного саморозвитку); самоуправління (здатність до об'єктивної самооцінки; здатність до самостійного оволодіння новим); самореалізації (високий рівень фахових, психолого-педагогічних та спеціальних знань); самовдосконалення (високі результати в навчальній і квазіпрофесійній діяльності; оволодіння ефективними методами професійного саморозвитку).

Ключові слова: майбутні педагоги, професійний саморозвиток, умови професійного саморозвитку, мотивація.

Вступ

Державним документом, що визначає стратегію і основні напрями розвитку освіти є Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Головною метою є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості [1]. У цьому контексті формування готовності майбутніх педагогів до професійного саморозвитку є, безперечно, надзвичайно актуальним завданням. Адже пріоритетами державної політики, згідно з документом, є особистісна орієнтація освіти, удосконалення системи неперервної освіти впродовж життя, створення ринку освітніх послуг, інтеграція української освіти в європейській та світовий простір та ін.

Особливого значення набуває формування готовності до професійного саморозвитку на етапі професійної підготовки у ВНЗ, оскільки саме в цей період закладаються мотиваційно-ціннісні, когнітивні та рефлексивно-діяльні основи професійного саморозвитку особистості [2].

Проблему саморозвитку особистості у різних аспектах досліджувалася у психологічних працях: І. Д. Бех, М. Г. Вієвська; С. Б. Кузікова; В. Г. Маралов; А. К. Маркова; А. Маслоу; Б. М. Мастеров; С. А. Мінюрова; Н. А. Нізовських; А. В. Суворов; М. А. Фрізен; Г. А. Цукерман; Г. В. Черняєва та ін.; педагогічних: В. І. Андреев; О. В. Бережнова; А. Н. Бистрюкова; Л. А. Бондаренко; Н. В. Кічук; Е. О. Кокарева; М. А. Костенко; Н. М. Лосева; С. М. Некрасова; Е. О. Остапенко; Г. М. Полоз; Л. С. Рибалко; О. Г. Романовський; Г. С. Селевко; В. А. Семиченко; Т. М. Стрільєвич; Т. В. Тихонова; Г. С. Топчій; П. В. Харченко; Р. М. Цокур; А. С. Чурсіна та ін. Однак, варто зазначити, що в педагогіці нині недостатньо розкрито проблема організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів до професійного саморозвитку. Зокрема недостатньо розкрито роль творчого освітнього середовища педагогічного вищого навчального закладу у цьому процесі.

Метою роботи є обґрунтування необхідності формування мотивації професійного саморозвитку майбутніх педагогів у творчому освітньому середовищі педагогічного вищого навчального закладу як важливої умови ефективності підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

Результати дослідження

Стратегія реформування вітчизняної системи освіти нерозривно пов'язана з ідеями гуманістичної парадигми, яка орієнтує нас на створення педагогічних умов для формування готовності до саморозвитку особистості, в тому числі професійного.

У книзі національної освіти України (за ред. В. Г. Кременя) йдеться про вплив на усі складові

процесів професійного розвитку і саморозвитку. Наголошується на тому, що професійний розвиток/саморозвиток як базова категорія фактично вбирає в себе усі аспекти конструктивних змін, які збільшують можливості людини у виконанні професійної діяльності. Разом з тим доцільно виокремити «*професійне вдосконалення/самовдосконалення*» як процес позитивних перетворень, які відбуваються на певному рівні досягнутої професійної компетентності. Інакше, якщо «професійний розвиток/саморозвиток» охоплює розмаїття відповідних процесів, починаючи з первинного рівня, то професійне вдосконалення/самовдосконалення спирається на уже досягнутий рівень, тобто є своєрідною доводкою фахівця. Основними складовими процесів професійного розвитку і саморозвитку (як і його частини — вдосконалення/самовдосконалення) виокремлено:

- визначення вимог у термінах компетентностей, які висуваються до певного виду професійної діяльності;
- діагностування якостей (компетентностей), що їх має конкретна особа;
- визначення напрямів і шляхів розвитку/саморозвитку, виходячи з бажаного результату і наявних якостей, сформульованих у термінах компетентностей;
- складання програми розвитку/саморозвитку для конкретної особи;
- визначення форм і засобів реалізації програми;
- реалізація програми;
- оцінювання (діагностування) отриманих результатів на кожному етапі розвитку/саморозвитку;
- внесення коректив у поточний перебіг подій;
- оцінювання загальних результатів виконання програми, за необхідності, її коригування чи заміна;
- визначення нових перспектив і напрямів розвитку/саморозвитку [3].

Проведений теоретичний аналіз проблеми професійного саморозвитку особистості дозволяє визначити й обґрунтувати організаційно-педагогічні умови, що забезпечують актуалізацію потреби студентів у безперервному професійному саморозвитку та їхню готовність до роботи у цьому напрямку в умовах педагогічного вищого навчального закладу.

Однією з таких умов, забезпечення яких сприяє формуванню готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку є формування мотивації професійного саморозвитку майбутніх педагогів у творчому освітньому середовищі ВНЗ через налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії між студентами і викладачами.

Обґрунтуємо її детальніше. Варто зазначити, що середовищний підхід у вихованні вважають інструментом опосередкованого управління процесом розвитку [4].

Як, цілком слушно, на наш погляд, стверджують В. О. Лозовой та Л. М. Сідлак, вдосконалення суспільства може здійснюватися лише через саморозвиток особистостей, а саморозвиток потребує зміни ціннісних орієнтацій, ціннісної свідомості [5, с. 221].

Система дій з середовищем повинна перетворювати його на засіб комплексного цілеспрямованого впливу на особистість вихованця. Середовище формує особистість за своїм образом і подобою. Середовище розкриває ті чи інші можливості для розвитку особистості, у тому числі й саморозвитку.

У теорії середовищного підходу під цим поняттям розуміється не просто абсолютно все, що оточує людину. Середовище, як зазначає Ю. С. Мануйлов, стає засобом виховання лише за певних значень його ніш. Він пише, що модальні значення середовища, які формуються під впливом стихій, є тим важелем у механізмі його перетворення в виховний простір і виховний засіб, на якому тримається вся технологія середовищного підходу [4].

Середовище людини — це її природне і соціальне оточення, що здійснює на неї певні впливи. Перспективним, на наш погляд, є розгляд можливостей середовища, зокрема, освітнього у підготовці майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку, адже виховує не лише або не стільки сам вихователь, скільки середовище, що організовується належним чином, як стверджував А. С. Макаренко.

Під освітнім середовищем розуміють систему впливів і умов формування особистості за заданим зразком, а також можливостей для її розвитку, що містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні.

«Освітнє середовище» — це суттєвий елемент соціуму, цілеспрямовано організована, керована, багатофункціональна, відкрита педагогічна система, в межах якої учень загальноосвітньої

школи усвідомлює себе як соціально розвинену цілісність; «створення освітнього середовища» — це спеціально організована професійно-педагогічна діяльність, що полягає у побудові й реалізації системи наукових орієнтирів, які задають технологічний вектор взаємодії всіх учасників (суб'єктів) навчально-виховного процесу, спрямований на успішне досягнення мети цілісного розвитку особистості [6].

Підхід до освітнього середовища як до джерела розвитку особистості має давню освітню традицію, що бере свій початок ще в працях Я. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Й. Дістєрвега, К. Ушинського та інших основоположників класичної педагогіки. У цих роботах підкреслюється важливість використання у вихованні самостійної здібності вчитися все життя, використовувати для цього можливості навколишнього світу і зовнішніх обставин. Питання впливу освітнього середовища на особистість були предметом розгляду в практиці неокласичної педагогіки, зокрема в прагматичній педагогіці Дж. Дьюї, вальдорфській педагогіці Р. Штейнера та ін. У роботах С. Д. Дерябо, В. І. Панова та ін. освітнє середовище є об'єктом впливу освітньої системи. Спільним для цих авторів є уявлення про існування в освітньому середовищі комплексу можливостей для розвитку, виділення та аналіз компонентного складу середовища, теоретичне обґрунтування можливості типологізації освітніх середовищ [7].

Про виховне середовище йдеться у головній педагогічній роботі Я. Корчака «Як любити дитину» [8]. Автор подає характеристику чотирьох типів «виховного середовища»: «догматичного», «ідейного», «безтурботного споживання», «зовнішнього лиску і кар'єри».

Досить детально, спираючись на Я. Корчака, ці чотири типи середовища розглянув В. А. Ясвін у роботі «Освітнє середовище: від моделювання до проектування» [9]. Як приклад організації догматичного середовища в найяскравіше вираженій формі можна навести, наприклад, монастир і армію. Особистість, що виховується в догматичному середовищі, на думку автора, характеризується насамперед високим ступенем пасивності, коли спокій трансформується в відчуженість і апатію. Якщо ж у такому середовищі виявляється сильна особистість, то вона, як правило, у своєму прагненні встояти проти чужої злої волі спрямовує свою енергію на яку-небудь трудову діяльність. Ідейне середовище формується, наприклад, в різних творчих групах, особливо на стадії їх первісного становлення і розвитку. Це може бути музичний ансамбль, команда КВК тощо. Найважливіша умова формування саме ідейного середовища — відсутність у творчій групі авторитарного лідера, який нав'язує іншим свою точку зору, ігноруючи або жорстко критикує думки інших. У ідейному середовищі формується особистість, яка характеризується активністю освоєння і перетворення навколишнього світу, високою самооцінкою, відкритістю і свободою своїх суджень і вчинків. У середовищі безтурботного споживання виховується особистість, яка, в принципі, завжди задоволена тим, що у неї є. Основною рисою такої особистості можна вважати життєву пасивність, нездатність до напруги і боротьби. Зустрічаючись з труднощами і перешкодами, така людина воліє самоусунутися від їхнього розв'язання, продовжуючи ховатися у своєму ілюзорному світі, як равлик ховається у своїй раковині. В середовищі зовнішнього лиску і кар'єри основними рисами особистості, що формується є фальш і лицемірство — «майстерна гра», прагнення до кар'єри за рахунок хитрості, підкупу, високих зв'язків тощо. Таким чином, згідно з типологією Я. Корчака, догматичне середовище сприяє формуванню залежної й пасивної особистості; ідейне — вільної й активної; безтурботного споживання — вільної, однак, пасивної; кар'єрне середовище — активної, але залежної.

Спираючись на дослідження А. Н. Леонтьєва [10], О. Г. Романовський та М. В. Канівець стверджують, що орієнтованість освітнього процесу ВНЗ на професійно-особистісний саморозвиток студента передбачає створення такого розвивального середовища, яке сприяло б тому, що студент сам все більш усвідомлено і цілеспрямовано опановував методологію і технологію самопізнання, самоврядування, самовдосконалення та самореалізації. Для того, щоб охарактеризувати освітнє середовище ВНЗ як середовище особистісного та професійного розвитку і саморозвитку, найадекватнішими є якісні показники. В якості таких виділяють такі властивості середовища: зверненість до людини, тобто, володіючи певною пластичністю і відкритістю, освітнє середовище ВНЗ спрямоване на створення умов для досягнення основної стратегічної мети — гармонізації впливу на особистість, що досягається через освоєння та впровадження в навчання концепції і технологій особистісно-орієнтованої освіти, баланс між постійністю освітнього середовища та її динамічністю (здатністю перетворюватися); випереджальний характер перетворення середовища, представлення університетським середовищем максимальних можливостей для занурення студента в сферу професійної діяльності; участь суб'єктів освітнього про-

цесу (викладачів і студентів) у розвитку освітнього середовища, яке є доброзичливим та комфортним для навчання [11, с. 196].

Людина розвивається не тільки за закладеною в неї спадковою програмою і під впливом навколишнього середовища, але й залежно від набутого досвіду, якостей, здібностей, які формуються протягом дорослішання і навчання. Тому стає актуальнішою потреба в такій гуманістичній освіті, яка в сенситивні періоди особистісного розвитку активізує механізми самопізнавальної та саморегулятивної діяльності особистості [12].

Для наукового аналізу такої складної і багатовимірної соціальної реальності, як освітнє середовище, В. А. Ясвіним [9] використана векторна, тобто логіко-математична модель і метод знакового функціонального моделювання.

Передбачається, що модель відображає основні характеристики досліджуваної реальності, неминуче вносячи в образ цієї реальності низку допустимих спрощень. Навіть найкраща модель практично може замінити прототип лише в якій-небудь одній його функції чи властивості.

Розроблена В. А. Ясвіним [9] методика векторного моделювання освітнього середовища передбачає побудову системи координат, що складається з двох осей: вісь «свобода—залежність» і вісь «активність—пасивність».

«Активність» розуміється як наявність таких властивостей як ініціативність, прагнення до чого-небудь, наполегливість у цьому прагненні, боротьба особистості за свої інтереси, відстоювання цих інтересів та ін.; відповідно, «пасивність» — як відсутність цих властивостей, іншими словами, полюс «пасивності» на цій шкалі може розглядатися як «нульова активність»; «Свобода» пов'язується з незалежністю суджень і вчинків, свободою вибору, самостійністю, внутрішнім локусом контролю та ін.; нарешті, «залежність» розуміється як пристосуванство, рефлекторність поведінки, зв'язується із зовнішнім локусом контролю і т. п.

За підсумками діагностики в системі координат будується відповідний вектор, що дозволяє типологізувати і характеризувати освітнє середовище, що може бути віднесене до одного з чотирьох базових типів: «догматичне освітнє середовище», що сприяє розвитку пасивності і залежності особистості («догматичне виховуюче середовище» за Я. Корчаком); «кар'єрне освітнє середовище», що сприяє розвитку активності, але і залежності особистості («середовище зовнішнього лиску і кар'єри» за Я. Корчаком); «безтурботне освітнє середовище», що сприяє вільному розвитку й обумовлює формування пасивності особистості («середовище безтурботного споживання» за Я. Корчаком); нарешті, «творче освітнє середовище», що сприяє вільному розвитку активної особистості («ідейне виховне середовище» за Я. Корчаком).

Нам імпонує назва, яку запропонував для «творчого освітнього середовища» В. М. Галузяк — «творчо-автономне середовище» [13, с. 62—63]. Такий тип середовища науковець вважає найсприятливішим для розвитку особистісної зрілості майбутніх учителів, оскільки воно, на його думку є структурованою педагогічною реальністю, яка характеризується функціональною доцільністю, системністю, синергічністю, особистісною орієнтованістю, оптимальністю просторової організації, відкритістю, варіативністю і динамічністю, відповідає потребам студентів у професіоналізації в контексті індивідуального освітнього запиту.

В сучасній науковій літературі розвивальне середовище визначається як комплекс умов, сприятливий для соціалізації, як носій особливої системної якості [14, с. 118], як освітній простір, що забезпечує максимальне розкриття особистості, що надає оптимальні умови для її розвитку [15, с. 14—22].

Поняття розвивального середовища лежить в основі особистісно-орієнтованої системи освіти, спрямованої на формування і розвиток особистості в навчальному процесі [16, с. 82]. Особистість у таких системах розглядається як активний компонент середовища, а середовище є вже не стільки оточенням, скільки стає джерелом розвитку [17, с. 35].

Сутнісною характеристикою розвивального освітнього середовища, на думку О. О. Ярошинської, є синтез основоположних чинників розвитку особистості — середовища життєдіяльності, самоосвіти і самовиховання, спрямованих на реалізацію творчого педагога в конкретному навчальному закладі, де здійснюється професійна діяльність педагога. Головна ідея розвивального середовища — випереджальний розвиток мислення, що забезпечує готовність особистості самостійно застосовувати свій творчий потенціал. Так студенти не тільки опановують знання, навички та вміння, але навчаються, насамперед, способам їх самостійного осягнення, у них виробляється творче ставлення до діяльності, розвивальне мислення, увага, увага, пам'ять, воля. Спосіб організації, зміст, методи і форми навчання орієнтовані на всебічний розвиток особистості май-

бутнього педагога [18, с. 274].

Розвивальним освітнім середовищем О. О. Ярошинська вважає певним чином спроектовану систему умов у вищому навчальному закладі, що забезпечує здатність усіх суб'єктів освітньої взаємодії до реалізації механізму самоосвіти, саморозвитку та самореалізації на основі особистісного потенціалу та можливостей середовища [18, с. 275].

Проведений В. А. Ясвіним [9] за допомогою методики векторного моделювання освітніх середовищ історико-педагогічний аналіз дозволяє констатувати, що цілям розвиваючого навчання найбільшою мірою відповідає освітнє середовище творчого типу, яке забезпечує комплекс можливостей для розвитку особистісної свободи і активності особистості. Автор погоджується з В. А. Ясвіним у тому, що бажане середовище можна спроектувати.

Нам імпонує позиція Г. В. Черняєвої, яка наголошує, що рівень мотивації професійного саморозвитку суб'єкта формується на таких елементах: ставлення до професійної діяльності; ставлення до професійних цінностей; ставлення до суб'єктів професійної діяльності; ставлення до себе як професіонала; ставлення до особистісно-професійного розвитку; ініціатива особистісного й професійного саморозвитку. На основі оцінки характерних особливостей і ступеня прояву інтересу до професійного саморозвитку, а також з урахуванням спрямованості мотивації можна побудувати шкалу мотивації професійного саморозвитку [19].

Спираючись на підхід А. М. Ахметова стосовно самовдосконалення майбутніх учителів, автором визначено такі стимули професійного саморозвитку майбутніх педагогів:

- стимули самопізнання: усвідомлення особистої значущості безперервного професійного саморозвитку; усвідомлення необхідності підвищення відповідальності перед самим собою; усвідомлення проблем професійного саморозвитку;
- стимули самовизначення: інтерес до майбутньої професійної діяльності; інтерес до професійного саморозвитку;
- стимули самоуправління: здатність до об'єктивної самооцінки; здатність до самостійного оволодіння новим; здатність до використання можливостей;
- стимули самореалізації: високий рівень фахових, психолого-педагогічних та спеціальних знань;
- стимули самовдосконалення: високі результати в навчальній і квазіпрофесійній діяльності; соціальне визнання; оволодіння ефективними методами професійного саморозвитку [20].

Однак, викладачам варто завжди пам'ятати про те, що для успішного розвитку мотивації будь-яке зовнішнє стимулювання студента має поєднуватися з активним процесом самомотивації.

Методологічні основи проектування у сфері освіти сформульовані в роботах Г. П. Щедровицького [21]. Науковець вважає, що ефективність освітнього процесу зростає, якщо він будується з опорою на особистий досвід людини, отриманий в результаті її взаємодії з навколишнім світом; на особистісно значущі інтереси; на емоційно вибіркові ставлення особистості до навколишньої дійсності; на її індивідуальні цінності. Така постановка проблеми організації педагогічного процесу вимагає як його варіативного змісту, так і варіативних методів, засобів, форм, на основі індивідуальних запитів і можливостей кожного.

Мотивація майбутнього вчителя до здійснення професійного саморозвитку поділяється на зовнішню та внутрішню. Зовнішня мотивація — це мотивація викликана об'єктивними потребами майбутнього вчителя. Вона виникає в результаті впливу на студента вищого педагогічного навчального закладу об'єктивних стимулів, що ініціюють та регулюють його діяльність. Зовнішня мотивація передбачає очікування винагород, заохочень, або навпаки — покарань чи інших мотивів, які можуть викликати як бажання до діяльності так і гальмувати небажану поведінку.

До зовнішніх мотивів професійного саморозвитку можуть належати: премії за успіхи у навчальній чи науковій діяльності; стипендії за успішне навчання; безкоштовні стажування у спеціалізованих установах для набуття досвіду та опанування фахом; можливість працевлаштування після успішного закінчення навчання на хорошу роботу з нормальною заробітною платою та перспективою підвищень; знижки на оздоровлення; різноманітні подарунки за заслуги (книжки, журнали, медалі, грамоти тощо); втягування себе у різноманітні сприятливі для професійного саморозвитку події та ситуації, що передбачають цілеспрямовану підготовку; прагнення уникнути критики з боку керівника чи колег; прагнення уникнути можливих покарань чи неприємностей; інтереси: а) дострокова здача сесії із затратаю мінімальних зусиль; б) отримання хороших оцінок, підвищених стипендій, премій за значні досягнення тощо; в) уникнення відпрацювань за пропуски тощо [22].

Внутрішня мотивація — це мотивація зумовлена сформованою світоглядною позицією та духовними потребами студента вищого педагогічного навчального закладу. Внутрішня мотивація — це сукупність стимулів, що ініціюють та регулюють діяльність майбутнього вчителя із середини його особистості. Внутрішньо вмотивована діяльність не ґрунтується на зовнішніх заохоченнях, адже студент вищого педагогічного навчального закладу прагне до цієї діяльності заради неї самої. До внутрішніх мотивів професійного саморозвитку майбутнього вчителя можуть належати: усвідомлення соціальної значущості професії вчителя; потреби (у: визнанні іншими своєї особистості та професійної компетентності; самоствердженні своєї особистості, демонстрації її цінності, значущості, прагнення до реалізації свого «Я»; змаганнях з іншими колегами з метою загартування психіки та перевірки рівня власної підготовки, вдосконалення комунікативних умінь; самовираженні своїх думок, настрою та переконань з метою розкриття свого «Я»; самореалізації своїх здібностей, можливостей, прагнень тощо; самостійності щодо досягнення власних цілей, реалізації власних планів без допомоги та тотального контролю інших; у владі; відкритому спілкуванні, енергійному ритмі життя, прагненні відстоювати свої інтереси (незважаючи на можливість виникнення конфлікту), бути у центрі уваги, проявити свої ораторські якості, підвищувати свій статус; сором за свою некомпетентність); страх втратити повагу інших; професійні ідеали; професійні схильності; професійні цінності; професійна відповідальність; професійні переконання (робота учителя є суспільно важливою, адже суттєво впливає на формування світогляду та психіки підрастаючого покоління, яке з часом самостійно визначатиме вектор та темп розвитку суспільства; учитель є взірцем для наслідування учнів, тому потрібно розвивати в собі найкращі людські та професійні якості; учитель має займатись професійним саморозвитком, адже тільки так можна досягнути педагогічної майстерності); задоволення від самого процесу й результату роботи [22].

Становлення суб'єктності відбувається тільки через саморозвиток. Проте, суб'єктність можна розглядати як інтегратор здатності людини до усвідомленого і керованого саморозвитку. Суб'єктність передбачає позицію творця власного життєвого шляху, ініціює всі види людської активності і сприяє її результативності. Суб'єктність не є вродженою характеристикою людини і не властива лише видатним особистостям. Суб'єктні якості можуть розвиватися в кожній людині. Останнє положення стало відправною точкою під час розгляду можливості формування суб'єкта саморозвитку [23].

Для забезпечення мотивації професійного саморозвитку автор, спираючись на ідеї Л. Г. Подоляка, В. І. Юрченка намагалася: до змісту навчального матеріалу вводити інформацію, яка має значення для професійного саморозвитку студента; нарощувати зміст і новизну навчального матеріалу; надавати студентам необхідну свободу (умови) для виявлення своїх можливостей; творчо ставитися до навчального предмета, бути компетентними у своїй справі; систематично діагностувати реальні мотиви професійного саморозвитку студентів; підтримувати пізнавальний інтерес студентів до всього, що пов'язане з їхнім професійним саморозвитком [24, с. 167—168].

Висновки

Отже, важливою умовою забезпечення готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку є формування у студентів мотивації професійного саморозвитку в творчому освітньому середовищі вищого навчального закладу. Вказане середовище сприяє тому, що студент сам більш усвідомлено і цілеспрямовано опановує методологію і технологію самопізнання, самоврядування, самовдосконалення та самореалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті [Електронний ресурс] // EduDirect. — Режим доступу : <http://www.edudirect.net/sopids-1388-1.html> . — Назва з екрану.
2. Чурсина А. С. Формирование готовности к профессиональному саморазвитию у студентов вуза в процессе изучения психолого-педагогических дисциплин. автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук. : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / А. С. Чурсина. — Челябинск, 2011. — 18 с.
3. Книга національної освіти України [Електронний ресурс] / Акад. пед наук України ; за ред. В. Г. Кременя. — К., 2009 (1) . — Режим доступу : <http://refdb.ru/look/1238872-p6.html> .
4. Мануйлов Ю. С. Средовой подход в воспитании : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 / Ю. С. Мануйлов. — М., 1997. — 193 с.
5. Лозовой В. О. Саморозвиток особистості у філософській рефлексії та соціальній практиці : монографія / В. О. Лозовой, Л. М. Сідак. — Х. : Право, 2006. — 256 с.

6. Гонтаровська Н. В. Теоретичні та методичні засади створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості школяра : автореф. дис. на здобуття д-ра пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Н. В. Гонтаровська. — Київ, — 2012 р. — 40 с.
7. Власенко О. Особливості формування освітньо-виховних систем // Тенденції модернізації національних освітніх систем : зб. наук. пр. / за ред. О. С. Березюк, О. М. Власенко. — Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. — 158 с.
8. Корчак Я. «Як любити дитину» / Я. Корчак. — СПб : Азбука 2016. — 512 с.
9. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. — М. : Смысл, 2001. — 365 с.
10. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность : учеб. пос. для студ. / А. Н. Леонтьев. — М. : Академия, 2004. — 346 с.
11. Романовський О. Г. Сутність професійно-особистісного саморозвитку майбутніх фахівців та його механізми [Електронний ресурс] / О. Г. Романовський, М. В. Канівець // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. — 2013. — Вип. 34. — С. 193—197. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2013_34_42.
12. Михайличенко В. Є. Готовність студентів до саморозвитку: сутність і структура / В. Є. Михайличенко, М. В. Канівець // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. — 2011. — № 32—33. — С. 304—310.
13. Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя : монографія / [Акімова О. В., Галузяк В. М. та ін.] — Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. — 416 с.
14. Психология развивающейся личности / под ред. А. В. Петровского. — М. : Педагогика, 1987. — 384 с.
15. Рейковский Я. Просоциальная деятельность и понятие собственного «Я» / Я. Рейковский // Вестник МГУ. — 1981. — № 1. — С. 14—22. — (Психология).
16. Якиманская И. С. О модели личностно-ориентированного обучения / И. С. Якиманская // Тезисы докладов республиканской научно-практической конференции. — Тула : ТГПИ, 1994. — Ч. 1. — 82 с.
17. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. — М. : Педагогика, 1996. — 640 с.
18. Ярошинська О. О. Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. О. Ярошинська. — Умань, 2015. — 544 с.
19. Черняева Г. В. Мотивация профессионального саморазвития личности / Г. В. Черняева // Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития : 11-й междунар. Конф. : матер. Минск, 27—28 сентября 2013 г. / Минский ин-т управления; сост. В. В. Гедранович; под науч. Ред. В. В. Гедранович и Н. В. Суша. — Минск, 2013. — Вып. 11. — Ч. III. — С. 161—164.
20. Ахметов А. М. Стимулирование мотивации физического самосовершенствования студента — будущего учителя : автореф. дисс. на соискание научн. степени канд. пед. наук / А. М. Ахметов. — Ульяновск, 2004. — С. 11—12.
21. Щедровицький Г. П. Вибрані праці / Г. П. Щедровицький. — М., 1995. — С. 20—35.
22. Піддячий В. М. Обґрунтування моделі професійного саморозвитку майбутнього вчителя / В. М. Піддячий // Педагогічний процес : теорія і практика. — 2014. — Вип. 1. — С. 108—114.
23. Кузікова С. Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці : монографія / С. Б. Кузікова. — Суми : вид-во «МакДен, 2011. — 412 с.
24. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : підручник / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. — 2-ге вид. — К. : Каравела, 2008. — 352 с.

Рекомендована кафедрою вищої математики ВНТУ

Стаття надійшла до редакції 21.10.2016

Фрицюк Валентина Анатоліївна — канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і професійної освіти, e-mail: hfrjdcmrif@ukr.net.

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця

V. A. Frytsiuk¹

Formation of Professional Motivation to Self-Development of Future Teachers in Creative Learning Environment of Universities

¹Mykhailo Kotsiubynskiy Vinnytsia State Pedagogical University

One of authorial organizationally-pedagogical terms of preparation of future teachers is exposed to continuous professional self-development: forming of motivation of professional self-development of future teachers in the creative educational environment of pedagogical institution of higher learning. The next stimuli of professional self-development of future teachers are certain: self-knowledge (realization of the personal meaningfulness of continuous professional self-development); self-determination (interest in future professional activity; interest in professional self-development); self-

government (capacity for an objective self-appraisal; capacity for an independent capture new); self-realization (high level of professional, psychological and pedagogical knowledge); self-perfection (high results in educational and quasi-professional activity; capture by the effective methods of professional self-improvement).

Keywords: future teachers, professional self-development, conditions of professional self-development, motivation.

Frytsiuk Valentyna A. — Cand. Sc. (Pedag.), Assistant Professor, Assistant Professor of the Chair of Pedagogy and Professional Education, e-mail: hfrjdcmrfr@ukr.net

В. А. Фрицюк¹

Формирование мотивации профессионального саморазвития будущих педагогов в творческой образовательной среде вуза

¹Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского

Раскрыто одно из авторских организационно-педагогических условий подготовки будущих педагогов к непрерывному профессиональному саморазвитию: формирование мотивации профессионального саморазвития будущих педагогов в творческой образовательной среде педагогического вуза. Определены следующие стимулы профессионального саморазвития будущих педагогов: самопознание (осознание личной значимости непрерывного профессионального саморазвития), самоопределение (интерес к будущей профессиональной деятельности, интерес к профессиональному саморазвитию), самоуправление (способность к объективной самооценке, способность к самостоятельному овладению новым), самореализация (высокий уровень профессиональных, психолого-педагогических и специальных знаний), самосовершенствование (высокие результаты в учебной и квази-профессиональной деятельности, овладение эффективными методами профессионального саморазвития).

Ключевые слова: будущие педагоги, профессиональное саморазвитие, условия профессионального саморазвития, мотивация.

Фрицюк Валентина Анатольевна — канд. пед. наук, доцент, доцент кафедры педагогики и профессионального образования, e-mail: hfrjdcmrfr@ukr.net